

Personskada

Vad är en personskada?

Som personskada räknas såväl kroppsliga som psykiska defekttillstånd. Exempelvis fysisk smärta är en personskada. Det skall ha uppstått en medicinsk påvisbar effekt för att det skall vara en personskada. Det föreligger också en personskada när den skadelidande avlidit till följd av skadehandlingen.

Vilka olika typer av personskador föreligger?

A. Trafikskador

Trafikskador regleras enligt trafikskadelagen.

Ersättning från trafikförsäkringen utgår för skada **i följd av trafik** med motordrivet fordon.

Begreppet i följd av trafik är ett mycket vitt begrepp. Uppstår personskada vid ett normalt brukande av fordonet utgår ersättning. Fordonet behöver inte vara i gång. Exempel på sådana situationer är att någon skadar sig när bildörren stängs eller fastnar i säkerhetsbältet så att skada uppstår.

Lagen tillämpas ej på motordrivna fordon som är avsedda att föras av gående eller fordon som används för tävling, träning, övningskörning eller liknande inom inhägnat tävlingsområde. Vissa arbetsredskap är också undantagna.

Kortfattat kan man uttrycka det så att ersättning i stort sett alltid utgår när personskada uppstår i samband med användande av motordrivet fordon.

Trafikskadeersättning utgår också till den som vållat skadan. Ersättning utges också till gångtrafikanter eller liknande som skadas av ett motordrivet fordon.

Ersättning kan jämkas vid uppsåt och grov vårdslöshet samt rattfylleri och vårdslöshet.

Cirka 50-60.000 personer skadas i trafiken varje år. Mellan 500-600 personer avlider varje år.

B. Patientskador

Patientskador ersätts utifrån bestämmelserna i patientskadelagen som tillkom 1997.

I tiden dessförinnan, från och med 1975, har det funnits ett frivilligt åtagande från sjukvårdshuvudmännen att utge ersättning under vissa förutsättningar.

Enligt patientskadelagen skall alla vårdgivare i Sverige såväl offentligt finansierade som privata teckna patientförsäkring.

Enligt nuvarande lagstiftning skall, för att ersättning skall utgå, personskadan ha uppstått vid hälso- och sjukvård i Sverige. Begreppet hälso- och sjukvård är ett väldigt vitt begrepp. Till begreppet hälso- och sjukvård räknas bland annat att medicinskt förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador. Även sjuktransporter och omhändertagande av avlidna ingår i begreppet. Så gör även vaccinering, blodgivning, medicinsk rehabilitering och motsvarande verksamhet. Tandvård omfattas också givetvis av lagen. Även rättspsykiatriska underökningar samt medicinsk forskning på människor omfattas av lagstiftningen.

Inte heller vad gäller patientskador behöver det föreligga vårdslöshet för att ersättning skall utgå vid personskada.

För att ersättning skall lämnas måste det finnas ett orsakssamband mellan vården och skadan. Beviskravet är ”med övervägande sannolikhet”. Patienten har bevisbördan.

Det anmäls cirka 10.000 skador om året. Cirka hälften ersätts. Den vanligaste patientskadan uppstår på grund av att vårdgivaren vidtar en medicinsk åtgärd som hade kunnat utföras med annan teknik eller metod varigenom skadan hade kunnat undvikas. Detta kallas för behandlingsskada.

Man kan också erhålla ersättning vid materialfel, felaktig diagnostisering, infektionsskador, olycksfallsskador samt medicineringsskador.

Vid prövningen av rätt till ersättning av skador som uppstått på grund av felaktig medicinsk åtgärd, behandlingsskada eller felaktig diagnostisering skall man utgå från den handlingsnorm som tillämpas av en erfaren specialist eller annan erfaren yrkesutövare inom området.

Ersättning utgår ej heller om skadan är en följd av ett nödvändigt förfarande för diagnostisering eller behandling av en sjukdom eller skada som utan behandling är direkt livshotande eller leder till svår invaliditet.

Vissa preskriptionsregler gäller.

C. Läkemedelsskador

Läkemedelsförsäkringen bygger på ett frivilligt åtagande från läkemedelsindustrin.

Läkemedelsförsäkringen täcker biverkningsskador vid användande av läkemedel.

Det krävs ingen vårdslöshet från skadevällaren för att ersättning skall utgå.

För att ersättning skall utgå skall det vara ”övervägande sannolikt” att läkemedlet orsakat personskadan.

Cirka 1000 skador anmäls om året. Ersättning utges vid ungefär en tredjedel av fallen.

D. Arbetsskador

Arbetsskador ersätts enligt lagen om arbetsskadeförsäkring som trädde i kraft 1977. I tiden dessförinnan fanns det en lag om yrkesskadeförsäkring.

Med arbetsskada avses

olycksfall i arbetet

färdolycksfall

annan skadlig inverkan i arbetet, samt skada framkallad av smitta

Under sjukpenningtiden kan den skadelidande som är försäkrad enligt lag om allmän försäkring erhålla sjukpenning som vid annan sjukdom. Från och med 1 januari 2003 ersätts också karensdag via denna försäkring.

Dessutom ersätts nödvändiga kostnader för

- a. sjukvård utom riket
- b. tandvård
- c. särskilda hjälpmedel, samt
- d. särskild arbetsskadeersättning.

Vid bestående nedsättning av arbetsförmåga kan den skadade erhålla livränta som täcker hela inkomstförlusten upp till 7 ½ basbelopp.

Vissa begränsningsregler föreligger.

Som ett komplement till lag om arbetsskadeförsäkring finns bland annat TFA momentet i AFA-försäkringen. Denna försäkring bygger på kollektivavtal. TFA momentet gäller för ett mycket stort antal arbetstagare i Sverige.

TFA-momentet lämnar ersättning i princip på samma sätt som vid trafikskada, patientskada och läkemedelsskada.

E. Olycksfallsskador

Väldigt många människor omfattas av en olycksfallsförsäkring. Många människor tecknar separata olycksfallsförsäkringar hos försäkringsbolagen. Olycksfallsförsäkring ingår också i de gruppförsäkringar som tecknas via bland annat facket.

I dessa gruppförsäkringar kan ingå flera olika försäkringsmoment. Det brukar t ex ingå ett livmoment.

För att ersättning skall utgå i en olycksfallsförsäkring krävs att det är en plötslig yttre händelse som orsakat skadan.

Rätten till ersättning bygger på innehållet i försäkringsavtalet. Läs försäkringsvillkoren noggrant.

Man kan vara medförsäkrad avseende dessa försäkringar.

Ersättning kan utgå från hur många försäkringar som helst i regel. Dock finns undantag i vissa försäkringar att man bara kan få ersättning från en försäkring.

Ersättning kan också utgå från en olycksfallsförsäkring vid t ex en trafikskada.

F. Ersättning vid brott

När någon utsätts för brott skall i första hand brottslingen ersätta skada.

I andra hand kan man nyttja det s k överfallsskyddet i hemförsäkringen.

I tredje hand kan man vända sig till Brottsoffermyndigheten för att erhålla ersättning.

I regel har brottslingen aldrig någon möjlighet att betala ersättningen.

Överfallsskyddet i hemförsäkringen har flera undantag. Du kan t ex inte få ersättning om Du skadas av någon Du delar hushållet med.

Du kan inte heller få ersättning om Du själv är påverkad av alkohol när Du blir utsatt för det brottsliga angreppet och ej kan visa att samband saknas mellan denna påverkan och skadan. Den skadade har således bevisbördan för att alkoholpåverkan ej medverkat till skadan.

Om man vänder sig till Brottsoffermyndigheten blir brottsskadelagen tillämplig.

Brottsskador ersätts i princip på samma sätt som trafikskador, patientskador m fl.

G. Övrigt

Personskador kan givetvis även uppstå på annat sätt t ex vid användandet av farliga produkter, vid transporter med flyg och båt m m. Dessa skador regleras utifrån bestämmelserna i produktskadelagen, sjölagen m fl lagar.

Skadeståndslagen

Gemensamt för i stort sett alla typer av personskador enligt de lagar jag nu nämnt är att ersättningen bestäms utifrån reglerna i skadeståndslagen.

Enligt skadeståndslagen utgår ersättning för

inkomstförlust
sjukvårdskostnader och andra utgifter
sveda och värk

lyte eller annat stadigvarande men, samt särskilda olägenheter till följd av skadan

Inkomstförlust

Den absolut viktigaste ersättningsposten är inkomstförlust.

När man beräknar ersättningen för inkomstförlust skall man föra ett hypotetiskt resonemang. Hur skulle arbetssituationen för den skadade ha sett ut om skadan ej inträffat. Vilken inkomst skulle han då ha haft?

Inkomstförlusten skall ersättas fullt ut.

Det är viktigt att komma ihåg att den skadade måste begränsa skadan så långt det går. Detta innebär att den skadade måste tillse att han får rätt sjukpenning. Rör det sig om en arbetsskada måste den skadade också se till att han uppbär arbetsskadelivränta om det kan bli aktuellt. Ofta föreligger också en sjukförsäkring via arbetsgivaren. Den ersättning som utgår från denna sjukförsäkring skall också avräknas vid bestämmandet av inkomstförlusten.

Har den skadade däremot privata sjukförsäkringar som ger ersättning vid arbetsoförmåga skall denna ersättning ej avräknas (samordnas).

Eventuell pensionsförlust skall också ersättas.

Störst problem uppkommer vid reglering av skador avseende mycket unga personer som inte hunnit etablera sig på arbetsmarknaden och egna företagare.

Vid slutreglering av skada ersätts inkomstförlust antingen som ett engångsbelopp eller som en livränta.

Den ersättning som utbetalas är skattepliktig.

Merkostnader

För att merkostnader ska ersättas ska de vara

- a. skadebetingade
- b. nödvändiga
- c. skäliga

De vanligaste kostnaderna som ersätts är för sjukvård, resor till och från sjukvård samt mediciner. Även här har den skadade en skyldighet att begränsa skadeverkningarna genom att nyttja högkostnadsskydd, handikappersättning, bilstöd, bostadsanpassning m m.

Vid slutreglering av skada ersätts i regel framtida merkostnader med ett engångsbelopp. Beloppen är skattefria.

Sveda och värk

Sveda och värkersättning utgår under den akuta sjuktiden. Akut sjuktid pågår fram till dess en skada är statisk. Den akuta sjuktiden behöver inte sammanfalla med sjukskrivningstiden.

Ersättning för sveda och värk skall kompensera fysiskt och psykiskt lidande under den akuta sjukdomstiden.

Ersättningen är beroende av skadans art, vårdform, smärtgrad vid behandling m m.

Rent allmänt tillämpas Trafikskadenämndens tabeller vid fastställandet av ersättning för sveda och värk. Tabellerna kan dock frångås i speciella fall.

Ersättningen är skattefri.

Lyte eller annat stadigvarande men

Under denna post ersätts bestående skadeföljder d v s sådana som kvarstår efter den tidpunkt då den skadelidandes tillstånd har blivit stationärt. Skadeföljder som ersätts under denna post antas bli bestående.

För bestämmande av menersättningen måste en invaliditetsgrad fastställas. Invaliditetsgraden fastställs med hjälp av invaliditetsintyg och övrigt medicinskt underlag i form av journalhandlingar m m. Invaliditetsgraden bestäms utifrån ett tabellverk "gradering av medicinsk invaliditet 1996" samt ett nytt tabellverk som tillkom 2004.

Man brukar uttrycka det så att vid bestämmandet av den medicinska invaliditetsgraden tar man enbart hänsyn till fysiska och/eller psykiska funktionsnedsättningar oberoende av orsak och utan hänsyn till den skadades fritidsintressen eller andra speciella förhållanden. Det är således funktionsnedsättningen som bedöms. Invaliditetsgraden kan uppgå till maximalt 99%. Vid 100% finns ingen funktion alls.

När den medicinska invaliditetsgraden fastställts bestäms ersättningen utifrån Trafikskadenämndens tabeller. Avgörande för ersättningens storlek är ålder och invaliditetsgrad.

För skador inträffade fr o m 1 januari 2002 finns det tre olika tabeller som framtagits av Trafikskadenämnden. Detta p g a att anspänning i arbetet och olägenheter på fritiden ingår i dessa tabellbelopp.

Vissa skador ersätts separat enligt en annan tabell. Exempel här på är förlossningshinder, mjältförlust, förlust av frisk tand m m.

Under denna ersättningspost utgår också ersättning för utseendemässiga skadeföljder i form av ärr m m. Här finns också hjälptabeller som Trafikskadenämnden tagit fram.

Vid amputationer finns det också en särskild tabell som framtagits av Trafikskadenämnden för ersättning av utseendemässiga skadeföljder samt substansförlust.

Ersättning för lyte och men är skattefri.

Olägenheter i övrigt/särskilda olägenheter

Vad gäller skadefall inträffade före 1 januari 2002 utgår särskild ersättning för olägenheter i övrigt. Man delar upp olägenhetsersättningen på dels anspänning i arbetet dels olägenheter på fritiden.

Vad gäller nya skador ingår ersättning för olägenheter på fritiden och anspänning i arbetet i menersättningen.

I lagtexten har tillkommit en ny post som benämns särskilda olägenheter till följd av skadan. Enligt förarbetena till lagändringen skulle ersättning för särskilda olägenheter i första hand utgå vid högre invaliditeter och där olägenheterna klart överstiger vad som kompenseras genom de tabellariskt bestämda ersättningarna för men. Framförallt tar ersättningsposten sikte på de personer som trots svår skada återgår i arbetet och utför sitt arbete med mycket stor anspänning. I propositionen nämner man också exempelvis om den skadade förlorar fritidsintressen och denna förlust innebär ett avsevärt ingrepp i den skadelidandes livsföring.

Det är dock ännu mycket oklart hur det nya begreppet kommer att tillämpas i praxis.

Ersättning vid dödsfall

Vad gäller gamla skador d v s skadefall inträffade före 1 januari 2002 utgår ersättning för vissa kostnader i anledning av dödsfallet samt eventuellt underhåll till anhöriga.

Vad gäller nya skador, d v s skador inträffade fr o m 1 januari 2002, utgår utöver ovan nämnda ersättning även ersättning för personskada som till följd av dödsfallet åsamkats någon som stod den avlidne särskilt nära. Således ersätts även personskada som anhörig drabbas av i anledning av dödsfallet. Schablonmässigt utges ersättning för sveda och värk med 25.000 kronor. Ersättning för inkomstförlust, lyte och men, sveda och värk, kostnader och särskilda olägenheter ersätts på normalt sätt som vid vilken skada som helst.

Skadelidandes död under pågående skadereglering

Vad gäller äldre skador betalas ersättning för kostnader och inkomstförlust fram till dödsdagen. Någon ideell ersättning utbetalas ej.

Vad gäller nya skador har det införts en arvsrätt beträffande den ideella ersättningen.

Omprövning av ersättning som fastställts

Vad gäller gamla skador kan endast ersättning för inkomstförlust och underhåll omprövas. En förutsättning är att de förhållanden som låg till grund för slutregleringen väsentligen har förändrats. Det vanligaste fallet är att inkomstunderlaget, d v s den inkomst den skadade skulle haft som oskadad, har ändrats med minst cirka 10%.

Vad gäller nya skadefall gäller omprövningsrätten samtliga ersättningsposter. Ovan nämnda väsentlighetsrekvisit måste vara uppfyllt. Enligt min bedömning kommer det inte att vara särskilt vanligt att den ideella ersättningen omprövas. Det kommer att uppstå sambandsproblem vad gäller skador som försämras lång tid efter det att skadan slutreglerats.

Beviskrav

Bevisbördan ligger i stort sett alltid hos den skadedrabbade. Den skadade skall exempelvis kunna styrka att en inkomstförlust har uppstått. Något lägre beviskrav gäller bland annat i sambandsfrågor (klart mera sannolikt). Huvudregeln är dock att den skadade ska kunna styrka sina krav.

Skadevållaren har bevisbördan när det gäller t ex jämkning, medvållande, nödvärn m m.

Framförallt när det gäller whiplashskador är det stora bevisvårigheter med hänsyn till den syn försäkringsbolagen har i den frågan. Jämför 72-timmarsregeln och kontinuerlig symtomutveckling.

Preskription

I regel föreligger kortare preskriptionstider i de lagstiftningar som tillämpas vid olika typer av personskador. Detta måste man vara observant på.

Ombudskostnader och rättegångskostnader

Vid trafikskador svarar försäkringsbolagen i regel för ombudskostnaderna.

Vid tvist där man är tvungen att gå till domstol kan den skadade nyttja rättsskyddet. Rättsskyddets storlek varierar hos olika försäkringsbolag. I regel uppgår rättsskyddet till tre basbelopp med en självrisk om 20%.

Vid personskador uppgår dock rättegångskostnaderna till mycket höga belopp i regel. Den skadade har i regel ej ekonomiska möjligheter att få sin sak prövad i domstol. Detta är ett mycket stort problem.

2005-05-09

Mats Wikner